Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Eduskunta

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Totean lausuntonani hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2019 seuraavaa:

Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus

Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus muodostavat merkittävän osuuden julkisista koulutukseen käytettävistä resursseista. Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen rahoitus maksetaan pääosin valtiovarainministeriön hallinnonalalta osana kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmää.

Kokeilua viisivuotiaiden maksuttomasta varhaiskasvatuksesta jatketaan, ja siihen kohdistetaan 5 milj. euroa vuonna 2019. Varhaiskasvatuksen tasa-arvon ja osallistumisasteen edistämiseen kohdennetaan 10 milj. euroa. Avustuksen tavoitteena on pienentää ryhmäkokoja ja palkata lisähenkilöstöä haasteellisilla alueilla toimiviin päiväkoteihin.

Ensimmäisen vieraan kielen A1-kielen opiskelu varhaistuu vuonna 2020 alkamaan peruskoulun ensimmäisen vuoden keväällä. Varhentamisella voidaan vähentää merkittävästi alueellista ja sosioekonomisesta taustasta johtuvaa kielitarjonnan ja kielten opiskelun epätasa-arvoistumiskehitystä tarjoamalla mahdollisuudet varhaiseen kielenopetukseen kaikille oppilaille tasapuolisesti. Varhentamiseen kohdennetaan 0,3 milj. euroa vuodelle 2019. Vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetukseen ja muun opetuksen tukemiseen kohdistetaan 2 milj. euron lisärahoitus vuonna 2019.

Lukiokoulutuksen uudistus käynnistyy ja siihen ehdotetaan 0,38 milj. euroa vuodelle 2019. Määrärahalla on tarkoitus poistaa ylioppilaskokeiden uusimista koskevat rajoitukset. Koko lukiouudistuksen tavoitteena on lisätä lukiokoulutuksen vetovoimaa ja sujuvoittaa siirtymistä lukio-opinnoista korkeakoulutukseen. Uuden lukiolain toimeenpanoon ja lukiokoulutuksen laadun kehittämiseen kohdennetaan avustuksina 10 milj. euroa. Vapaaseen sivistystyöhön esitetään 155 miljoonan euron määrärahaa. Vapaassa sivistyössä määrärahataso nousee 2,8 milj. euroa tähän vuoteen nähden. Kasvu aiheutuu kokonaisuudessaan aikaisempien toteutuneiden kustannusten kasvusta, joiden mukaisesti rahoitustasoa tarkistetaan. Vapaan sivistystyön momentille 29.10.31 esityksessä on osoitettu 4,927 milj. euroa maahanmuuttajien koulutukseen. Tällä määrärahalla on tarkoitus täydentää olemassa olevia vapaan sivistystyön 57 tai 65 %:n valtionosuudella rahoitettujen suoritteiden valtionosuutta 100 %:isiksi sen koulutuksen osalta, joka on hyväksytty maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaan. Koulutusmalli, joka otettiin käyttöön vuonna 2018 on muun muassa luonut

mahdollisuuden kotona lapsiaan hoitaville vanhemmille osallistua luku- ja kirjoitustaidon ja suomen/ruotsin kielen maksuttomaan koulutukseen, mikä on omiaan edesauttamaan koko perheiden kotoutumista. Tällä määrärahalla ei voida muodostaa uusia suoritteita tähän tarkoitukseen, joten toteutettavaan koulutuksen määrään vaikuttaa tämän määrärahan lisäksi ylläpitäjien mahdollisuudet priorisoida olemassa olevia suoritteita tähän tarkoitukseen.

Taiteen perusopetukseen ehdotetaan noin 80 miljoonaa euroa opetustuntikohtaiseen taiteen perusopetukseen. Vuonna 2019 taiteen perusopetuksen suoritemäärät säilyvät vuoden 2018 tasolla. Opetustuntikohtaisen taiteen perusopetuksen yksikköhinta 78,62 euroa/opetustunti perustuu aikaisempiin toteutuneisiin kustannuksiin. Lisäksi avustuksiin opetustuntikohtaista taiteen perusopetuksen valtionosuutta saaville opetuksen järjestäjille ehdotetaan 1,3 miljoonaa euroa vuoden 2018 tason mukaisesti.

Ammatillinen koulutus, tutkintotavoitteinen työvoimakoulutus sekä aikuisten heikkojen perustaitojen parantaminen

Ammatillisen koulutuksen rooli osaavan työvoiman sekä yksilöiden koulutuspalvelujen saatavuuden turvaamisessa on keskeinen. Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön, rahoitus- ja ohjausjärjestelmien sekä tutkintojärjestelmän kokonaisvaltaisella uudistamisella on luotu hyvät puitteet toimintaympäristön jatkuvasti muuttuviin haasteisiin vastaamiseen. Ammatillisen koulutuksen palvelujärjestelmän asiakaslähtöisyyttä, toimintakykyä ja vaikuttavuutta parannetaan erityisesti yksilöllisiä opintopolkuja kehittämällä, oppimisympäristöjä monipuolistamalla ja työpaikalla järjestettävää koulutusta lisäämällä. Ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanoa jatketaan ja sitä tuetaan edelleen 15 miljoonan euron lisäpanostuksella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle siirretään asteittain tutkintotavoitteinen työvoimakoulutus ja osa tutkintoon johtamattomasta työvoimakoulutuksesta, jonka vuoksi ammatillisen koulutuksen määrärahaa lisätään opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa 29,3 miljoonalla eurolla.

Jatketaan nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja osaamistarpeisiin vastaamiseksi vuonna 2018 toteutettua ammatillisen koulutuksen tarjonnan lisäystä 1 000 opiskelijavuodella. Tämän kustannusvaikutus on 9,4 miljoonaa euroa.

Lisäksi vuoden 2018 ensimmäisessä lisätalousarviossa on kohdennettu 16 miljoonaa euroa ja hallitus on sopinut edelleen kohdentavansa toisessa lisätalousarviossa 10 miljoonaa euroa lisärahoitusta lyhytkestoisen ammatillisen koulutuksen lisäämiseen. Lisärahoituksella järjestetään ammatillisen osaamisen pilotteja tukemaan erityisesti alanvaihtotilanteita sekä parannetaan heikkojen perustaitojen varassa olevien osaamista. Näillä nopeavaikutteisilla toimilla pyritään vastaamaan työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmiin ja tukemaan erityisesti parhaassa työiässä olevien työttömien työllistymistä. Lisätalousarvioiden toimenpiteiden vaikutukset ulottuvat merkittävässä määrin myös vuodelle 2019.

Aikuisten heikkojen perustaitojen vahvistaminen aloitettiin erillismäärärahalla tänä vuonna. Matalan kynnyksen koulutuksen lisäämisellä halutaan ehkäistä eriarvoisuutta, antaa myönteisiä oppimiskokemuksia ja vahvistaa nykypäivän kansalaistaitoja. Koulutus toteutetaan vapaan sivistystyön oppilaitosten kautta ja yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien, kansalaisjärjestöjen ja muun kolmannen sektorin kanssa. Erityishuomio kiinnitetään alhaisen peruskoulutuksen aikuisiin, maahanmuuttajaväestöön, työttömiin ja työttömyysuhan alla oleviin sekä seniorivaestöön. On tärkeää, että toiminta jatkuu vuonna 2019.

Koulutukselliseen tasa-arvoon liittyviä erityisiä näkökohtia

Hallituksen esityksessä vuoden 2019 talousarviossa on varattu noin 30 miljoona euroa koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen esi- ja perusopetuksessa. Esitetty summa on sama kuin vuonna 2018, jolloin avustusta sai kaikkiaan 235 opetuksen järjestäjää. Tavoitteena on, että jokaisella lapsella ja nuorella on tasavertaiset mahdollisuudet menestyä opinnoissaan riippumatta kotitaustasta ja erilaisista lähtökohdista. Päätösten perusteena käytetyt koulukohtaiset koulujen toiminta-alueita kuvaavat indikaattorit olivat 30-54-vuotiaiden vain perusasteen suorittaneiden osuus ikäluokasta, työttömyysaste, vieraskielisten osuus sekä opetukseen käytetty resurssi (euroa/oppilas) vuonna 2017. Avustukset myönnetään kokonaisuudessaan opetuksen järjestäjille, jotka päättävät niiden lopullisista kohdennuksista koulujen kesken.

Vuonna 2018 rahoitusta myönnettiin muun muassa hankkeille, joissa avustusta käytetään opettajien palkkaamiseen samanaikaisopettajiksi, opetusryhmien jakamiseen tai jakotunteihin sekä avustajien palkkaamiseen sellaisiin esi- ja perusopetuksen opetusryhmiin, joissa opiskelee osittain tai kokonaan tehostetun tuen, erityisen tuen piirissä olevien oppilaita tai erikoissairaanhoidon piirissä olevia oppilaita.

Erillisrahoitus koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamiseen alkoi vuonna 2009 opetusryhmien pienentämisen määrärahalla. Pitkäjänteinen tasa-arvokehityksen edistäminen käynnistyi vuonna 2012, jonka jälkeen rahoitusta on voitu käyttää koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin, jotka kohdistuvat lähtökohdiltaan muita haasteellisemmassa toimintaympäristössä toimivien koulujen toiminnan ja laadun tukemiseen. Opetushallitus pitää hyvänä, että positiivisen diskriminaation rahoitus laajenee esi- ja perusopetuksen lisäksi vuonna 2019 myös varhaiskasvatukseen, jonne on varattu 10 miljoonaa euroa.

Osana peruskoulufoorumin työtä valmisteltiin vuonna 2017 kehikkoa, joka julkistettiin helmikuussa 2018 nimellä *Tasa-arvoisen peruskoulun tavoitteet ja toimet*. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti marraskuussa 2016 Peruskoulufoorumin kehittämään suomalaista peruskoulua. Peruskoulufoorumi kokosi perusopetuksen toimijat ja yhteistyötahot yhteiseen visiointiin peruskoulun tulevaisuudesta. Yhteisen keskustelun ja ideoinnin kautta laadittu Tasa-arvoisen peruskoulun tulevaisuus -sitoumus linjaa peruskoulun kehittämisen tulevaisuuden tavoitteet ja toimet.

Tavoitteet ja toimet on pohdittu neljän eri tason näkökulmasta: kansallisesta, opetuksen järjestäjän, koulun ja oppilaan sekä kasvuyhteisön näkökulmasta. Peruskoulufoorumin linjaamien tavoitteiden ja toimien avulla edistetään oppimista, vahvistetaan hyvinvointia ja tuetaan opetussuunnitelman toteuttamista. Tavoitteena on, että

jokainen peruskoulu on tasa-arvoinen ja laadukas. Oppilaat voivat hyvin ja ovat motivoituneita oppimaan. Osaavat opettajat, rehtorit ja muu henkilökunta muodostavat ammatillisesti kehittyvän oppimisympäristön. Peruskoulua kehitetään yhteisvoimin pitkäjänteisesti ja joustavasti. Yhteisöllistä toimintakulttuuria vahvistetaan kaikilla tasoilla.

Lopuksi

Opetushallitus pitää esitettyjä määrärahalisäyksiä kannatettavina ja huomauttaa lisäksi, että olennaista on turvata myös toimintojen perusrahoitus. Koulutuksen ja varhaiskasvatuksen laatu riippuu myös kuntien ja muiden toiminnan järjestäjien päätöksistä. Koulutuksen ja varhaiskasvatuksen saavutettavuutta ja laatua tulee sen vuoksi seurata ja puuttua koulutuksellisen eriarvoistumiskehitykseen. Omien toimintamenomäärärahojen osalta Opetushallitus tulee lausumaan erikseen sivistysvaliokunnalle ja valtiovarainvaliokunnalle annettavissa lausunnoissa.